
A végakarát tisztességtelen befolyásolása mint érvénytelenségi ok a magyar bírói gyakorlatban*

Pusztahelyi Réka**

Egy közelmúltban publikált kúriai döntés a végrendelet érvénytelenségének dogmatikai szempontból egy rendkívül érdekes, míg az ítélkezési gyakorlat számára komoly bizonyítási kihívást jelentő tényállására hívja fel a figyelmet, az örökhatyói akarat tisztességtelen befolyásolására. Jelen tanulmányban kitűzött célunk a vonatkozó bírói gyakorlaton keresztül feltárni a tisztességtelen befolyásolás tényálláselemeit, egyes kiemelt határozatok ismertetésével rávilágítani ezen érvénytelenségi ok körüli bizonytalanságokra, miközben figyelemmel vagyunk más jogintézményekkel (így például a jó erkölcsbe ütközés, vagy a végrendelet tételénél való közreműködés) való kapcsolatára is.

Kulcsszavak: tisztességtelen befolyásolás, végrendelet érvénytelensége, végrendeletkezési szabadság, jó erkölcsbe ütközés, közreműködés végrendelet tételében

Undue influence upon testamentary disposition as a ground of invalidity in the Hungarian judicial practice

According to one of the judgments recently published by the Curia, the supreme court of Hungary draws attention to a special ground of invalidity of the last will which is interesting in the academic point of view, however, frustrating in the light of the challenging burden of proof which lies with the party contesting the will and in the light of its evidential difficulties the courts should face, as well. This essay is intended to reveal the factual and legal elements of this rule, to point out the uncertainty and opacity surrounding the case law decisions, while its connections with other legal institutions (invalid devise made in favour of participating person, contradiction to good morals etc.) are also put into focus.

Keywords: undue influence, invalid testament, testamentary freedom, contradiction to good morals, participating in writing last will

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2021.3.1021>

1. Bevezetés

A BH 2020. 270. számon publikált kúriai döntés a végrendelet érvénytelenségének dogmatikai szempontból egy rendkívül érdekes, míg az ítélkezési gyakorlat számára komoly bizonyítási kihívást jelentő tényállására hívja fel a figyelmet, az örökhatyói akarat tisztességtelen befolyásolására.

---

* A tanulmány „Az érvénytelenség és hatálytalanság vizsgálata az új Ptk. tükrében” elnevezésű, K124797 számú projekt a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a K17 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

** Egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Jogi Tanszék.

A római jogi közös hagyományokon nyugvó intézmény az európai jogi kultúra része, amely a végintézkedések körében a végintézkedési szabadság részelemét jelentő szabad örökhagyói akaratelhatározást biztosító egyik védelmi bástya. A jogalkalmazó számára azonban azt a súlyos paradoxont hordozza, hogy a tisztességtelen befolyás hatására tett végrendelet – illetve ritka esetben öröklési szerződés – sikeres megtámadása megfosztja a végintézkedést annak jogi hatásától, miközben csak vélelmezheti, hogy mi lehetett az örökhagyó valós végakarata, hiszen azt nem tudja kétséget kizáróan kikövetkeztetni sem egy korábbi végrendeletből, illetve a törvényes öröklés rendjéből sem. Ezen túlmenően, a végakarát érvényre jutását e szabály csak közvetetten, a korábbi végrendeletben juttatásban részesített és/vagy a törvényes örökös javára biztosítja.

Az érvénytelenségi ok fogalmi megragadására a bírósági határozatok jellemzően az alábbi általánosan elfogadott jogtudományi meghatározást idézik: tisztességtelen befolyásolásnak minősül az olyan meg nem engedett aktív vagy passzív magatartás (hízelgés, testi vagy szellemi gyengeség kihasználása), mely a társadalom erkölcsi megítélése szerint alkalmas arra, hogy az örökhagyót a tények helyes értékelésén alapuló, valóságos végrendelezési akaratától eltérő végintézkedés tételére készítse.¹ A tisztességtelen befolyásolás ezáltal a végakarát nyilvánítása okának a felderítését teszi lehetővé: az akaratnyilvánításhoz vezető motívumok teljes és korlátlan mérlegelésének lehetőségét nyitja meg.²

A hangsúly tehát egyrészt a *magatartás meg nem engedett voltán*³ van. Nem a pusztá befolyásoláson, hanem annak tisztességtelen jellegén van a figyelem, amelynek megállapítása sokszor csak közvetett bizonyítékokon és a társadalom (feltehető) erkölcsi ítéletén nyugszik. Másrészt az érvénytelenség megállapításához szükséges további feltétel az is, hogy az *örökhagyó eredetileg feltételezhető akaratelhatározását alapjaiban változtassa meg*. Mérlegelni szükséges tehát azt, hogy másnak a rábeszélésére határozta-e el magát a végrendelezésre, illetve azt, hogy annak tartalmát más ráhatása folytán alakította-e ki. Az így kifejezett végakarát tehát valóban nem az örökhagyó saját elképzelése, mert saját elhatározása nem is volt, illetve, ha ki is alakult volna, az a befolyásoló személy akaratával szemben nem juthatott volna érvényre.⁴

Jelen tanulmányban az elmúlt két évtizedben született bírósági határozatok közül kiragadott néhány döntés rövid elemzését kívánjuk elvégezni: milyen feltárandó tényálláselemek mentén és hogyan jutott az ítélkező fórum végül arra a döntésre, hogy a tisztességtelen befolyás megvalósult és hatással volt a végintézkedésre; vagy pedig arra, hogy mégsem. Előre bocsáthatjuk, hogy a vizsgálat alá vont esetek nagy többségében a tisztességtelen befolyásra történő felperesi hivatkozás ellenére a

¹ GELLÉRT György: A végrendelet érvénytelensége és hatálytalansága, in: *A Polgári Törvénykönyv Magyarázata* (szerk.: Gellért György) II. kötet, KJK-Kerszöv, Budapest, 2004, 2412. o.

² VILÁGHY Miklós: *Öröklési jog*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1994, 82. o.

³ „A jog által már nem tolerálható, jogellenesnek minősülő eltolódás”-ként ragadta meg *Leszkoven László*. Vö. LESZKOVEN László: A polgári jog alapelvei. in: *Civilisztika I.* (szerk.: Barzó Tímea – Papp Tekla) Dialóg Campus, Budapest, 2018, 34. o.

⁴ BACSÓ Jenő – PALLÓSI Gizella – SÓTH Lászlóné – SZOLCSÁNSZKY Vilmos: *Az öröklési jog kézikönyve*, KJK, Budapest, 1984, 318. o.

bíróság nem állapította meg a végintézkedés érvénytelenségét, jellemzően annak bizonyítatlan volta miatt.⁵

A tisztességtelen befolyásolás tényállása a jó erkölcsbe ütköző szerződések semmisségét kimondó szabályhoz hasonlóan generálklauzula. *Jogon kívüli magatartákszabályokat és értékrendet von be a magánjogi szabályozás körébe.*⁶ Az egyes tényálláselemek, mint bizonyítandó körülmények, ezáltal az életismeret világánál kapják meg igazi értelmüket.⁷

Széles az a paletta, amelyen a példátlan mértékű befolyásolás és az örökös általi finom ösztökélés, érzelmi zsarolás ugyanúgy helyet kap. A bizonyítékok széleskörű és szabad mérlegelését követően, a bíró a meggyőződése alapján dönt.⁸

2. A tisztességtelen befolyásolás doktrínája a BH 2020. 270. sz. döntés tükrében

A döntés alapjául szolgáló tényállás szerint az örökhagyónál már 2006-ban pszichiátriai problémákat állapítottak meg. Agyi érelmeszesedése miatt sajnos 2009-re állapota olyannyira leromlott, hogy idősek otthonában történő elhelyezése elkerülhetetlenné vált, és cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezése iránt is eljárás indult.

Saját gyermekei nem lévén, elhunyt férje unokaöccse viselte ekkortájt gondját, akit még 2004-ben kelt végrendeletében általános örökösének nevezett meg, hiszen férje halálát követően ő volt az egyetlen támasza. Ő volt, aki intézte ügyeit, és akit ideiglenes gondnokként is kirendeltek.

A luxus körülményeket biztosító szociális intézményben az idős hölgyet tüntető figyelemmel vették körül. Az intézmény lakóinak szervezett programokon kívül az intézmény vezetője, a III. r. alperes, illetve annak élettársa, az intézményvezető helyettes és ott szociális munkásként dolgozó IV. r. alperes többször vacsorázni is elvitték, illetve elkísérték a bankba is. A számlákról felvett összegeket egyébként az intézmény széfjében helyezték el, de pontos nyilvántartást ezekről az összegekről nem vezettek. Még egy bécsi többnapos kirándulást is tervbe vettek. Az örökhagyó korábbi mértéktartó életviteléhez képest egyébként a nyaralások, a kirándulás, a színház- és múzeumlátogatás költségei olyan többletköltségeként jelentkeztek, amelyek meghaladták az ideiglenes gondnok, az I. r. felperes önálló döntési

⁵ Legfelsőbb Bíróság Pfv.21321/2007/6., Legfelsőbb Bíróság Pfv.V.20922/1993., Legfelsőbb Bíróság Pfv.22183/2007/6., Legfelsőbb Bíróság Pfv.21660/2009/4., Kúria Pfv.21143/2018/8., Kúria Pfv.20590/2013/12., Kúria Pfv.22038/2015/4., Kúria Pfv.20149/2013/4., Fővárosi Törvényszék P.23712/2009/47., Fővárosi Törvényszék Pf.632003/2007/1., Fővárosi Törvényszék P.25076/2014/70., Fővárosi Törvényszék P.23712/2009/47., Fővárosi Ítéltábla Pf.21504/2008/3., Fővárosi Ítéltábla Pf.20116/2011/5., Fővárosi Ítéltábla Pf.20975/2015/7., Fővárosi Ítéltábla Pf.20803/2008/3., Fővárosi Ítéltábla Pf.20528/2015/7., BH 2015. 335., BH 2002. 563., BH 1995. 407., BH 1996. 152.

⁶ MENYHÁRD Attila: *A jó erkölcsbe ütköző szerződések*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2004, 283. o.

⁷ KRÁLIK Lajos: A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének 991.§-ához: Az illetlen befolyás. *Magyar Jogász Egyleti Értekezések*, XXI. kötet, 1901/3., Franklin Nyomda, Budapest, 71-92., 73. o.

⁸ A tisztességtelen befolyásolás magyar fejlődésének, illetve további részkérdéseinek kifejtésére lásd: PUSZTAHELYI Réka: A végrendelező akaratának tisztességtelen befolyásolása (Jogtudományi Közlöny 2021/9. szám 397-408. o.)

jogkörét, a gondnokrendelésben megszabott értékhatárt, és ezt a gyámhatósági jóváhagyástól függő finanszírozási problémát a III.-IV. r. alperesek az örökgyógyó felé az I. r. alperes elutasító hozzáállásaként tolmácsolták.

A III. és IV. r. alperes az örökgyógyóhoz érkező vendégeknek – így többek között I. r. felperesnek, az örökgyógyó barátnőjének, a II. r. alperesnek, sőt az idős hölgy korábbi ügyvédjének, aki vele több évtizede baráti kapcsolatban állt – a látogatást csak valamelyikük jelenlétében tették lehetővé. Több tanúvallomásból is kitűnik, hogy az örökgyógyót fokozatosan ezen személyek ellen, különösen I. r. felperes ellen hangolták.

Az örökgyógyó 2010. május 7-én újból végrendeletkezett. A közzérendelt végrendeletben az örökgyógyó kijelentette, hogy minden eddig alkotott végintézkedését visszavonja, és azok minden rendelkezését érvénytelennek és hatálytalannak tekinti. Kijelentette, hogy a korábbi végrendeletét azért kívánja megváltoztatni, mert az abban nevezett személy nem felel meg a követelményeinek, méltatlanná vált az öröklésre. Rendelkezése szerint a halálakor meglévő minden vagyonát – ideértve a lakását és a benne lévő ingóságokat, valamint a banki követeléseit is – egymás közt egyenlő arányban a hozzá közel álló személyek örököljék. A végintézkedés szerint e személyek: a B. M.-né, az örökgyógyó volt házvezetőnője, a per során elhunyt volt I. rendű alperes; a legközelebbi barátnője, a II. rendű alperes; valamint a III.-V. rendű alperes. Az V. rendű alperes az örökgyógyó számláit vezető bank fiókvezetője volt.

Az örökgyógyó 2010. szeptember 21-én hunyt el, a közjegyző a második, 2010. május 7-én kelt közzérendeltnek megfelelően adta át a hagyatékot. A felperes megtámadta a végrendeletet, egyrészt az örökgyógyó cselekvőképtelenségére, másrészt tisztességtelen befolyásolásra is hivatkozott.

Az első és másodfokon eljáró bíróságok egyezően állapították meg azt, hogy az örökgyógyó nem volt cselekvőképtelen a végrendelet megtételkor, továbbá a cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezési per sem fejeződött be az örökgyógyó halála előtt. Megállapították viszont a tisztességtelen befolyásolás mint érvénytelenségi ok fennálltát, és erre tekintettel a második végrendeletet teljes egészében érvénytelenné nyilvánították. Az ítélet érvelése szerint a második végrendelet megtételére kizárólag II. és IV. r. alperesek tisztességtelen befolyásolása miatt került sor, az örökgyógyó ennek hiányában újabb végrendeletet nem készített volna, így csak a második végrendeletben örökösként megnevezett I. és II. r. alperesek sem örököltek volna, erre tekintettel nem pusztán csak egyes végrendeleti rendelkezések, hanem a teljes végrendelet érvénytelen.⁹

A Kúria a közzétett ítélet rendelkező részét a következőképpen fogalmazta meg: „Tisztességtelen befolyásolás – egyébeken mellett – akkor valósul meg, ha valaki azért, hogy ő vagy az általa támogatott személy a hagyatékból részesüljön, *olyan etikátlan magatartást* tanúsít, amely *alkalmas az örökgyógyó végintézkedési akaratának a*

⁹ Meg kívánjuk jegyezni, hogy a tényállásalemekek sok tekintetben hasonlítanak egy 15 évvel korábbi ügyre: „*az alperesek a felperes súlyos betegségét és hosszan tartó kórházi ápolását kihasználva bírták rá a kiszolgáltatott helyzetben lévő idős és általános agyi érlemeszedése miatt könnyen befolyásolható örökgyógyót a javukra szóló végrendelet elkészítésére.*” Ebben az ügyben is volt korábbi végrendelet, amelyben általános örököseül az elhunyt a házastársát jelölte meg. Pfv.V.21.254/1995. Idézi: SÓTH Lászlóné: *Végintézkedések*, HVG-ORAC, Budapest, 2001, 188-189. o.

befolyásolására. Ilyen magatartás *különösen*, ha az adott személy az örökhatározó idős korából és hanyatló egészségi, illetve szellemi állapotából adódó *kiszolgáltatott helyzetével visszaélve* – részben formális gesztusokkal és valótlan állításokkal – *az örökhatározó bizalmába férkőzik*; az előtte ismert, *korábban megnevezett örökösöt hamis színben feltüntetve*, vagy őt lejárató valótlan nyilatkozatokat tesz.”

A Kúria meghatározása nem kimerítő jellegű, viszont plasztikusan ragadja meg a Ptk. ezen értelmezésre szoruló, nyitott törvényi tényállását, amelynek elemei: 1) az örökhatározó kiszolgáltatott helyzete, befolyásolhatósága (szubjektív oldal), 2) a befolyásolásra alkalmat adó uralmi-hatalmi helyzet (ez utóbbi az objektív oldal – a kettő együtt a statikus oldal), 3) az ezt kihasználó személy erre való törekvése, fellépése (dinamikus oldal) és végül 4) az örökhatározói végakarattal befolyásolása: az örökhatározó egyébként az adott végrendeleti rendelkezést nem tette volna meg (az eredmény).

2.1. Mit is jelent a befolyásolás tisztességtelensége? *„A magánjogi szabály erkölcsi normára utalása: tudatos értékválasztás.”* – fogalmazta meg *Lábady Tamás*.¹⁰ A jog a tisztességtelen befolyásolás generálklauzulája által erkölcsi szabályok érvényesülését biztosítja, olyan normarendszer és értékrendszer tiszteletben tartását, amelyek *térben és időben változnak, és az adott társadalmi és gazdasági berendezkedést tükrözik vissza*.¹¹ *Jhering* tanítását úgy interpretálja *Pokol Béla*, hogy *„az emberi cselekvések nem önmagukban jók vagy rosszak morális értelemben, hanem ha szublimáltak is, de a társadalom fennállásához és harmonikus működéséhez szükséges célok és funkciók biztosítása szempontjából minősülnek ilyennek*.”¹²

A befolyásolás akkor tisztességtelen, tehát jogellenes, ha a társadalom értékrendje által elítélt módon került rá sor. E tisztességtelen, erkölcstelen magatartás váltja ki a végrendeletkezés pillanatában fennálló hiányosságot, az örökhatározói akarat fogyatékoságát. Ez egyben azt jelenti, hogy a végrendelet, mint jogügylet megtételének időpontjában fennálló körülményeken túl fel kell tárnunk annak motívumait is. A végintézkedési rendelkezés érvénytelenségében, a jogi hatás megtagadásában e dinamikus mozzanat nyer döntő értékelést, az érvénytelenség mint szankció szubjektív, „represszív” vonással telítődik.¹³ Bár ez az érvénytelenségi ok az örökhatározói akarat fogyatékoságai közé sorolt, azonban maga a következmény, a végrendeleti juttatás megszerzése (mint meg nem engedett jogi hatás) is kiváltja a társadalom negatív értékelését. A tisztességtelen befolyásolás tényállása így a célzott jogi hatás hibái közé sorolt jó erkölcsbe ütközés tartalmi körébe is vonható, a hatalmi helyzet kihasználását tiltó erkölcsi parancsot sérti. Az erkölcsi szabály sérelme nem mosható azonban össze az érvénytelen végrendelettel kizárt, kitagadott törvényes örökösnek vagy a korábbi, hatálytalanított végrendeletben megnevezett örökösöknek az egyidejű érdeksérelmével. Ezen

¹⁰ LÁBADY Tamás: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*, Dialóg Campus, Budapest – Pécs, 1997, 197. o.

¹¹ VÖ. MENYHÁRD: i. m. 101. o.

¹² POKOL Béla: *Jog és morál. Acta Universitatis Szegediensis: forum: acta juridica et politica*, 2011/2., 109-155., 112. o.

¹³ ASZTALOS László: *A polgári jogi szankció*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1966, 185. o.

túlmenően, a tisztességtelen befolyásolás miatti érvénytelenséget szintén szükséges megkülönböztetni a végrendelet nyilvánvalóan jó erkölcsbe ütköző feltétele érvénytelenségétől, mert ez utóbbi esetben az örökhagyó valós és befolyásmentes akarata olyan jogi hatásra irányul, amely társadalmilag meg nem engedett.

Vajon az ítélkező bírónak milyen etikai szempontokra kell, illetve lehet támaszkodnia annak feltárása érdekében, hogy vajon a befolyásolás tisztességtelennek minősül-e vagy sem? A fenti határozat rendelkező része az alábbi példával érzékelteti ezt az etikátlan magatartást: „Ilyen magatartás *különösen*, ha az adott személy az örökhagyó idős korából és hanyatló egészségi, illetve szellemi állapotából adódó *kiszolgáltatott helyzetével visszaélve* – részben formális gesztusokkal és valótlan állításokkal – *az örökhagyó bizalmába férkőzik*; az előtte ismert, *korábban megnevezett örökös hamis színben feltüntető*, vagy őt lejárató valótlan nyilatkozatokat tesz.”

E konkrét magyarázat az értékelésben háttérbe szorítja a tisztességtelen befolyást kifejtő személy javára szóló végrendeleti juttatás kérdését, és ehelyett a korábban megnevezett örökös hátrányát okozó magatartást helyezi előtérbe, hangsúlyt helyezve ezáltal az örökös érdeksérelmére. Visszatérve a törvényi tényállás fenti tartalmához (statikus oldal, dinamikus oldal és eredmény), érzékelhetjük, hogy ez a definíció valóban csak a befolyásolás tisztességtelenségére, azaz a statikus és dinamikus oldalra vonatkoztatható. Továbbá megállapíthatjuk, hogy ez a határozat a tisztességtelen befolyásolást egy aktív és célzatos magatartásként ragadja meg.

Milyen etikai normák megszegéséről van jelen esetben szó? A Menyhárd Attila által feltárt, a jó erkölcsöt sértő kategóriák közül a hatalmi helyzet kihasználásának tilalma áll a legszorosabb kapcsolatban a meg nem engedett befolyásolással.¹⁴ Jelen tényállásban a hatalmi helyzet gyökere nem pusztán az örökhagyó idős korából és hanyatló egészségi és szellemi állapotából fakadó kiszolgáltatottsága, hanem az, hogy egy bennlakásos szociális intézményben gondoskodnak ellátásáról. Az örökhagyóról való mindennapi gondoskodás, az egészségügyi ellátása, különösen annak tartóssága olyan hatalmi-uralmi helyzetet (objektív oldal) eredményez, amely az örökhagyó kitétségét, befolyásolhatóságát (szubjektív oldal) tovább fokozza.

E körülmények között kell vizsgálni, megvalósul-e a jó erkölcs sérelme. Az általános erkölcsi elveken és értékeken túlmenően nem hagyhatók figyelmen kívül *a szigorúbb hivatásbeli erkölcsi követelmények* sem. Az egészségügyi dolgozók¹⁵ vagy az orvosok¹⁶ etikai kódexei tilalmazzák azt, hogy az egészségügyi dolgozó vagy az

¹⁴ MENYHÁRD i.m. 101. o.

¹⁵ Vö. a Magyar Egészségügyi Szakdolgozói Kamara Etikai Kódexe II/17. pont „Az egészségügyi szakdolgozó nem használhatja fel a beteggel való kapcsolatát, vagy szakmai pozícióját arra, hogy ő vagy közeli hozzátartozója személyes, vagy üzleti kapcsolatot létesítsen a betegével, vagy annak közeli hozzátartozójával.” II/18. „Azzal a személlyel, akinek egészségügyi ellátásában részt vesz, az egészségügyi szakdolgozó vagy közeli hozzátartozója nem köthet tartási, öröklési, életjáradéki, ajándékozási szerződést, valamint haszonélvezetre irányuló, illetve kölcsönszerződést.”

¹⁶ Vö. Magyar Orvosi Kamara Etikai Kódexe II.2.2. pont (15) bekezdés Az orvos soha nem használhatja ki a beteggel való kapcsolatát vagy szakmai pozícióját arra, hogy személyes vagy üzleti kapcsolatot létesítsen a betegével, vagy annak közeli hozzátartozójával, különösen, ha az a beteg kiszolgáltatott helyzetének kihasználására vagy az orvos tisztességtelen előnyszerzésére irányul. Illetve: II. 15. pont: Az orvosi hálapénzre, hálaszolgáltatásra vonatkozó egyes szabályok.

orvos a beteggel való kapcsolatát vagy szakmai pozícióját használja ki személyes vagy üzleti kapcsolat létesítésére. Az orvosok etikai kódexe külön nevesíti a beteg kiszolgáltatott helyzetének kihasználását vagy az orvos tisztességtelen előnyszerzési célját. Az egészségügyi dolgozók esetében pedig a kódex kifejezetten tiltja a tartási, életjáradéki, ajándékozási stb. szerződéseket. Összegezvén, e szigorúbb szakmai-etikai követelmények az orvos/ápoló-beteg közötti viszony tisztességtelen kihasználásával szemben még érzékenyebbek.

Ha az *erkölcsi követelmények időben változó természetére* tekintünk, akkor az etikai szabályok szigorodásának lehetünk tanúi. Maga az orvoskamari etikai iránymutatás jelenleg hatályos szövegváltozata a hálapénzt a "megtúrt rossz" kategóriájába sorolja. E kódex az etikai vétség alól felmentő – a hálapénzre adott és egyértelműen ideiglenes – szabályok hatálya alól eleve kiemelt olyan egyéb előnyöket, juttatásokat, amelyeket ezek szerint továbbra is mélyen elítél a szakmabeliek közössége. Mint a helyzet kihasználásával elért speciális vagyoni előnyt, a végrendeleti juttatást sem sorolhatjuk a hálapénz kategóriájába, így enyhébb megítélésre sem érdemes.

Az erkölcsi mérce szigorodása az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 2021. január 1-jén hatályba lépett új 138/A. §-ában is megnyilvánul. Ennek alapján az egészségügyi dolgozó vagy az egészségügyben dolgozó az egészségügyi szolgáltatás nyújtása során a jogszabályban vagy jogszabály alapján meghatározott térítési díjon felül az egészségügyi szolgáltatás nyújtásáért – illetve a nyújtása alatt és azt követően – semmilyen pénzbeli, gazdasági szolgáltatás keretében nyújtott vagy természetbeni ellenszolgáltatást vagy egyéb előnyt nem kérhet, illetve nem fogadhat el.¹⁷

Időben visszalépve egy 1996-ban publikált döntés ellenben nem látta fennállóknak a tisztességtelen befolyásolást akkor, amikor az örökgyógy, aki az alperes (az örökös) önkormányzattól házi szociális gondozásban részesült, a halála napján a körzeti orvos és a gazdasági ügyintéző hölgy, mint tanúk együttes jelenlétében¹⁸ úgy végrendelkezett, hogy általános örökösévé az alperesi önkormányzatot tette meg, és törvényes örökös unokáját, a felperest – minthogy tőle a megromlott kapcsolatukra tekintettel segítséget nem várhat – kizárta az öröklésből.¹⁹ Hozzá kell tennünk, hogy a szűkszavú bírósági határozat csak röviden utal arra, hogy a felperes nem tudta bizonyítani a tisztességtelen befolyásolás fennálltát.²⁰

Figyelmünket egy 2018-ban hozott kúriai döntésre kell még ráirányítanunk.²¹ Az ügyben a paranoid személyiségzavarban és súlyos anyakomplexusban szenvedő örökgyógy 1998-tól kezdve szüleivel bentlakásos intézményben élt. Szülei 2005-ben bekövetkezett halálát követően, a cselekvőképességét részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezett örökgyógy, 62 évesen több ápolót is megkért arra, hogy édesanyjának szólíthassa őket. E kívánság elől csak az I.r. alperes nem zárkózott el.

¹⁷ 1997. évi CLIV. tv. 138/A. §. A szakasz kisebb kivételeket tesz: az egyszeri kisértékű ajándék elfogadására.

¹⁸ E jogesetben a közreműködőre vonatkozó szabályok alkalmazása sem merült fel.

¹⁹ BH 1996.152.

²⁰ Vö. a 3. alfejezetet.

²¹ Kúria Pfv.21466/2017/6. sz. határozata végrendelet érvénytelenségének megállapítása tárgyában

Ezt követően, 2007-ben az I. r. alperes és házastársa, a II. r. alperes javára az örökgyó közvégrendeletet tett, őket általános örököseinek nevezte. 2012-ben bekövetkezett haláláig az I. r. alperes kitüntetett figyelmet és gondoskodást tanúsított irányában. Jelen ügyben megállapította-e a Kúria a befolyásolás tisztességtelenségét?

A következőképpen érvelt: *„A tisztességtelenség fogalma tehát társadalmi értékítéletet fejez ki, a befolyásolás tisztességtelenségének megítélése során azonban nem az általános társadalmi értékítéletnek kell elsődleges jelentőséget tulajdonítani, hanem az örökgyó és a nevezett örökös viszonyát kell vizsgálni.”*

Mindebből számunkra az a kérdés merül fel: valóban helyénvaló-e, ha a bíróság a befolyásolás tisztességtelensége megállapításakor nem egy általános társadalmi mérce, hanem egy *egyéniesített, az örökgyó és a nevezett örökös közötti viszonyra szabott erkölcsi mércével dolgozzon?* Véleményünk szerint jelen esetben ez nem helyes, mert egyúttal a befolyásolás tisztességtelenségét kapcsolatba kívánja hozni az örökgyói végakarát esetleg egyeseket felháborító megnyilvánulásával: [a végintézkedési szabadság] *„az örökgyónak akkor is elvitathatatlan joga, ha a végakarata szerinti eredmény a társadalomban, életszerűen: az öröklésben érdekeltekben, valamint ezeknek és az örökgyónak a környezetében nem vált ki helyeslést. Ha tehát a végrendelet tartalma az örökgyó személyiségével adekvát, az tisztességtelen befolyásolás okából nem érvénytelen.”*²²

A Kúria e döntése által is idézett másik ügyben²³ az örökgyó a válása időszakában, 2001-ben ismerkedett meg a későbbi élettársával, az alperessel. Az örökgyó már ekkor alkoholistának minősült, számára a külvilágból sem a barátok, sem a szomszédok, sem a saját gyermeke nem bírt jelentőséggel. Érzelmi világát az alkohol töltötte ki, ahhoz a személyhez ragaszkodott, *„akire számíthatott, hogy számára biztonságot nyújt, a betevő falatját, de legfőképpen italszükségletét is biztosítja.”*²⁴ Az örökgyó az élettársa javára 2004 folyamán úgy végrendelezett, hogy a tulajdonában álló, édesanyja haszonélvezeti jogával terhelt 6/16 tulajdoni hányadból 3/16 illetőséget ő örököljön, míg a másik 3/16 illetőséget gyermeke örökölje, kötelesrész kielégítése fejében. A bíróság nem minősítette az alperes és az örökgyó közötti kapcsolatot, illetve az alperes magatartását tisztességtelen befolyásolásnak. Ítéletében elősorban az örökgyó végakarátának indokoltságát emelte ki, még ha az szemben is áll a társadalmi etikai elvárásokkal: *„Összességében tehát az állapítható meg, hogy noha az örökgyó társadalmi szempontból helyteleníthető döntést hozott végakarata megfogalmazásakor, az azonban személyiségével adekvát volt, így ez a döntése nem írható felül, e joga el nem vonható.”*

Véleményünk szerint ezekben a döntésekben a bíróság az egyén legbelső, csakis őrá és lelkiismeretére tartozó morális döntését és a közösség által elfogadott erkölcsi szabályrendszert (amely a belső moralitás és a jogi norma világa között közvetít) mosta egybe, nem ügyelve e két erkölcsi-moralitási értékrendszer közötti szintbeli

²² Kúria Pfv.21466/2017/6. sz. határozata végrendelet érvénytelenségének megállapítása tárgyában

²³ Debreceni Ítéltábla Pf.20158/2008/3. számú határozata

²⁴ Uo.

különbségre.²⁵ Ha valóban pusztán erre alapozta döntését, akkor lényegében nem tárta fel sem a nevezett örökösök részéről kifejtett befolyásolás jellegét, annak tisztességtelenségét, sem annak hatását, miszerint valóban az örökhagyó saját akaratelhatározása híján végrendelkezett-e a javukra. Mindenesetre megjegyzendő, hogy az utóbbi döntésben a tisztességtelen befolyásolásra alkalmat adó hatalmi helyzet az élettársi kapcsolat volt, nem pedig ápoló – ápolott közötti viszony.

A bírói értékelés óvatossága – természetesen helyes érvelés mellett – arra int minket, hogy a tisztességtelen befolyásolás törvényi tényállását rendkívül szorosan kell értelmezni, és kizárólag annak kétségtelen bizonyítása vezethet a végintézkedés érvénytelenségéhez.²⁶

Ha a fenti bírói döntéseket a *mens testatoris* és a végrendelkezési szabadság irányából szemléljük, akkor pedig megint csak arra visszásságra kell rámutatnunk, hogy az örökhagyó valós akaratát alapvetően befolyásoló magatartásról van jelen esetben szó. Így véleményünk szerint a végrendeleti akarat ilyen természetű fogyatékoságával szemben nem hívható fel eredménnyel az örökhagyói akarat érvényre juttatásának követelménye.

2.2. A befolyásolás tisztességtelensége és a végintézkedési rendelkezés tisztességtelensége. Összemosódik az a különbség is, amely a tisztességtelen befolyásolás hatására tett végrendeletben rejlő akarati fogyatékoság, és az örökhagyó által kívánt, jó erkölcsöt sértő feltétel érvénytelensége között fennáll. E fenti döntésből azt kell(ene) feltételeznünk, hogy az alpereseket a 2005-ben született végrendelettel a korlátozottan cselekvőképes, érzelmileg kiszolgáltatott örökhagyó "magához láncolta" és – ahogyan a határozat maga is kiemeli – „[a]z, hogy az örökhagyó igényeinek, elvárásainak az alperesek - elsősorban az I. rendű alperes - mindenben megfelelni igyekeztek, még akkor sem jelenti az ő végakarata tisztességtelen befolyásolását, ha ettől az alperesek vagyoni hasznot reméltek.” Ebből az következik, hogy 2005-től 2012-ig, az örökhagyó haláláig az I.r. alperes nemcsak szakmájából fakadó kötelességtudata alapján látta el az örökhagyó gondozását, hanem a végrendelettel kilátásba helyezett anyagi juttatás ellenében is. Részéről ez a motívum morálisan akkor is elítélhető, a saját szakmája etikai szabályaival ellentétes, ha a végrendelet az örökhagyó részéről fennálló szeretetigénynek és függőségnek, azaz személyiségének egyenes következménye.

A másodfokú bíróság az örökhagyói akarat befolyásmentességét egyébként azzal látta igazoltnak, hogy a közvégrendeletét a megtételét követően haláláig, azaz 5 éven keresztül nem vonta vissza, nem változtatta meg.²⁷ Mivel a fennálló hatalmi helyzet, az érzelmi függőség ebben az időszakban nem szűnt meg, ezért ez a tény a befolyásolástól való mentességet nem támaszthatja alá.

2.3. Az örökhagyó akaratával ellentétes végintézkedés: a valódi akarat feltárhatósága és a részleges érvénytelenség kérdése. A tisztességtelen befolyásolás mint statikus és dinamikus oldal egysége mellett megkívánt feltétel az

²⁵ Lásd PESCHKA Vilmos: *Az etika vonzásában. Jogelméleti problémák az etika aspektusából* – Jogtudományi értekezések, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980, 122. skk.

²⁶ A bizonyítás kérdéséhez vö. PUSZTAHELYI: i.m. 406. o.

²⁷ Budapest Környéki Törvényszék Pf.21033/2016/4. számú határozata

is, hogy az örökagyót olyan végintézkedési rendelkezés megtételére készítse, amelyet egyébként az örökagyó nem tett volna meg.

Hogyan képes feltárni ezt a bíróság? Mennyiben hagyatkozhat az örökagyó által korábban megtett végrendeletek tartalmára? Mennyiben befolyásolja döntését az a tény, hogy az érvénytelenség miatt megdőlt végrendelet helyett (a végrendeletet megtámadó viszonylatában) a korábbi végrendelet vagy a törvényes öröklés szabályai fognak érvényesülni?

E kérdések megválaszolásánál egyrészt figyelembe kell venni a végintézkedések érvénytelenségének relatív jellegét és a megtámadás szabályait, másrészt pedig azt a tényt, hogy a Ptk. a Mtj. rendelkezésével szemben nem jogosítja fel a bíróságot arra, hogy saját maga feltárhassa, mi lett volna az örökagyó valódi akarata és ennek megfelelően állapítsa meg az öröklés rendjét.²⁸ Az érvénytelenség mint szankció tehát elfojtja a meg nem engedett jogi hatást, de csak korlátok között képes biztosítani az örökagyó valódi akaratának érvényre jutását.

Mint látjuk, a BH 2020.270. sz. döntésben a korábban megtett és visszavont végrendeletben megjelölt általános örökös sikerrel támadta meg a végrendeletet. A Kúria a tisztességtelen magatartás egyik elemeként emelte ki a döntés rendelkező részében a korábbi végrendeletben megnevezett örökös lejárató magatartásokat.²⁹

A tisztességtelen befolyásolás hatására megtett végrendelet esetében is alkalmazandó a részleges érvénytelenség elve: Ha a végrendelet több rendelkezése közül valamelyik érvénytelen vagy hatálytalan, a többi rendelkezés érvényes vagy hatályos marad, feltéve, hogy az örökagyó eltérően nem rendelkezik, és a végrendelet részleges fennmaradása feltehető akaratával nem ellentétes.³⁰ Viszont, ha a perben a bíróság megbizonyosodik arról, hogy nemhogy más tartalommal, de a tisztességtelen befolyásolás nélkül az örökagyó egyáltalán nem tett volna (újabb) végrendeletet, akkor a részleges érvénytelenség alkalmazására sem nyílik lehetőség.³¹

3. Öröklési szerződés jó erkölcsbe ütközése és a tisztességtelen befolyásolás

A következő kérdésünk az, vajon az öröklési szerződés érvénytelenségével kapcsolatos bírói gyakorlatban feltűntek-e olyan döntések, amelyek a szerződési jogban érvényesülő jó erkölcsbe ütközést és a végintézkedések körében érvényesülő tisztességtelen befolyásolás tényállását párhuzamba állították.

---

²⁸ Ha minden kétséget kizáró biztossággal megállapítható, hogy az örökagyó a megtámadott téves intézkedés helyett milyen intézkedést akart tenni, az intézkedést ily értelemben kell helyesbíteni. Mtj. 1953.§ második bekezdés. Bár a szakasz téves intézkedést említ, azonban a rendszertani értelmezés azt erősíti, hogy ez a tisztességtelen befolyásolás következményét is felöleli.

²⁹ Véleményünk szerint itt nem az örökös érdeksérelme a lényeg, hanem az a tény, hogy az örökagyót korábbi kapcsolataitól a befolyásoló személy el kívánta vágni, azokat eltorzítani próbálta. Hasonló volt a helyzet a Pfv.V.21.254/1995. sz. ügyben is.

³⁰ Ptk. 7:47. §

³¹ Vö. BH2020.270. sz. döntésben az örökagyó barátnője, a II. r. alperes javára szóló rendelkezés kérdését.

Erre a kapcsolatra világít rá *Anka Tibor*: a tisztességtelen befolyás – a jó erkölcsbe ütköző magatartáshoz hasonló, de annak szintjét el nem érő – olyan érvénytelenségi ok, amelyet a magánjog az élők közötti jogügyletek tekintetében – legalábbis kifejezetten – nem ismer, s csak a végrendeletekre nézve tulajdonít neki érvénytelenséget eredményező hatást.³² Rámutat arra, hogy a tisztességtelen befolyásolás jelensége az élők közötti ügyletekben is jelentkezhet, legfeljebb más érvénytelenségi ok (pl. jó erkölcsbe ütközés) címkéje alatt.³³

Az öröklési szerződés hidat alkot az öröklési jogi és szerződési jogi érvénytelenségi szabályok között. *Weiss Emília* mutatott rá arra, hogy a régi Ptk. indokolásával szemben a bírói gyakorlat régtől fogva afelé hajlott, hogy az öröklési szerződés érvénytelenségére inkább az öröklési jogi szabályokat alkalmazza, mintsem a szerződési szabályokat.³⁴ Elismerte viszont egyes szerződési érvénytelenségi okoknak, így a szerződés színlelt volta, a jó erkölcsbe ütközés, vagy a régi Ptk. idején a gondozásra irányuló öröklési szerződés érvénytelensége tényállás alkalmazhatóságát. Az öröklési szerződés színlelt volta mögött rendszerint a tartási vagy életjáradéki szolgáltatás nem teljesítésére hivatkozással a kötelesrészi igény kijátszását jelölte még indítékként, amely az új Ptk. megváltozott szabályaira tekintettel vélhetően meg fog szűnni. A kizárólag gondozásra irányuló öröklési szerződések sem érvénytelenek már az új Ptk. rendelkezései tükrében. Viszont az új Ptk. továbbra is lehetővé teszi az öröklési szerződés jó erkölcsbe ütközése megállapíthatóságát.

A jó erkölcsbe ütközés és a tisztességtelen befolyásolás viszonya feltárására a BH 2019. 77. számon publikált döntést kívánjuk felhasználni. A tényállás szerint az örökgyógyó 2008-ban az alperes alapítvánnyal olyan öröklési szerződést kötött, amelyben tartás fejében több százmillió forint értékű vagyona névére nevezte általános örököséül. Az alapítvány egyébként az örökgyógyó számára szükséglet hiányában ténylegesen nem teljesített szerződéses szolgáltatást. Az örökgyógyó 2011-ben hunyt el. A törvényes örökös, az örökgyógyó testvére többek között a jó erkölcsbe ütközés alapján támadta meg az öröklési szerződést. A perben a felperes az öröklési szerződés megkötésében közreműködő, az okiratot szerkesztő ügyvéd³⁵ részéről kifejtett tisztességtelen befolyásolásra is hivatkozott, azonban a Ptk. 649.§ c) pontjára nem, csak a) és b) pontjára alapította támadta meg a végintézkedést.

A bíróság mindamelllett, hogy nem állapította meg az öröklési szerződés jó erkölcsbe ütköző jellegét, egyben felhívta arra a felperes figyelmét, hogy a

³² ANKA Tibor: Végintézkedésen alapuló öröklés, in: *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja* (szerk.: Osztoivits András), IV. kötet, Opten Kiadó, Budapest, 2014. 557. o.

³³ A BH 2013. 95. számú döntésben a bíróság jó erkölcsbe ütközés címén megállapította annak az ajándékozási szerződésnek a semmisségét, amelyet a szellemi leépülése és alkoholizmusa miatt kiszolgáltatott helyzetben lévő ajándékozó a házastársával közösen lakott ingatlanára kötött, azt a helyzetét kihasználó, vele az ajándékozást semmilyen módon nem indokoló kapcsolatban lévő megajándékozottal.

³⁴ Weiss Emília: Az öröklési szerződés – az öröklési jog és a szerződési jog határán, *Közjegyzők Közönlönye*, 1997/4., 2-7., 5. o.

³⁵ Az okiratszerkesztő ügyvéd az alapítvány alapítója volt. A régi Ptk.-val szemben az új Ptk. már kifejezett rendelkezésben tilalmazza a jogi személy mint örökös javára szóló végrendekezésben a jogi személy tagja, vezető tisztségviselője stb. közreműködését. Vö. Ptk. 7:19.§ (4) bekezdés

jóerkölcsbe ütközés miatt a szerződés érvénytelensége nem állapítható meg olyan körülmény alapján, ami a törvényben nevesített más érvénytelenségi ok alapjául szolgál. A felhívott korábbi bírói gyakorlat³⁶ ugyanis azzal a tanulással szolgál, hogy a jó erkölcsbe ütközés mint semmisségi ok hivatalbóli észlelése mögé a bíróság sem plántálhat olyan egyéb, törvényben nevesített érvénytelenségi okot, amely megkívánja a sérelmet szenvedett részéről való megtámadást.

A fenti ügyben azonban az öröklési szerződés végintézkedési minősége eleve a felperes általi megtámadást feltételezi. A jó erkölcsbe ütközés és a tisztességtelen befolyásolás tényállásait illetően arra kell figyelmet fordítani, hogy a jó erkölcsbe ütközés szerződési jogi kategóriája helyett a tisztességtelen befolyás minőségében más, összetettebb tényállást jelent, a tényálláselemek bizonyítása elkerülhetetlen.

A bíróság szerint a tisztességtelen befolyásolásra való pusztá hivatkozás sem elegendő az öröklési szerződés jó erkölcsbe ütközésének megállapításához és más okból sem minősítette annak. Ha a tisztességtelen befolyásolás tényálláselemei (befolyásolhatóság, annak tisztességtelen kihasználása, az örökhagyói akarat eltérítése) maradéktalanul nem valósulnak meg, akkor önmagában az ügyvéd közreműködése során kifejtett ráhatás állított tisztességtelensége miatt a bíróság nem fogja a szerződést jó erkölcsbe ütközőnek minősíteni. Továbbá azt érzékelhetjük, hogy a bíróság a jó erkölcsbe ütközést ettől súlyosabb tényállások szintjén húzza meg, a szerződési szabadság tiszteletben tartásával indokolva.³⁷

4. Közreműködés, érdemtelenység és a tisztességtelen befolyásolás

Az örökhagyói akarat szabadságának védelme ráirányítja a figyelmet további olyan öröklési jogi intézményekre, amelyek funkciója szintén az, hogy a végakarát meg nem engedett befolyásolását kivédjék. Ide sorolhatjuk a végrendelet tételében a tanú vagy más közreműködő személy javára szóló juttatás érvénytelenségét és az érdemteleniséget mint kiesési okot.

A közreműködés fogalmát a Ptk. a bírói gyakorlat nyomán fogalmazza meg. Közreműködőnek minősül a végrendelet megfogalmazója, szerkesztője, leírója és minden olyan személy, akinek tevékenysége a végrendelet tartalmának érdemi befolyásolására nyújt lehetőséget.³⁸

Itt kell hozzáfűznünk, hogy az új Ptk. nagyobb figyelmet fordít a közreműködő fogalmára, illetve a közreműködésből fakadó érvénytelenségre. Így a jogi személy

³⁶ EBH 2012. P.17. A döntés rendelkező része ettől általánosabban fogalmaz, a jó erkölcsbe ütközés tényállását kiegészítő tényállással "degradálva": „A szerződés jó erkölcsbe ütközés miatti érvénytelensége önmagában olyan körülmények alapján nem állapítható meg, amelyek a törvényben nevesített érvénytelenségi ok alapjául szolgálnak.”

³⁷ „A bírói gyakorlat e körben nem csak magát a szerződéses szolgáltatást vizsgálja, hanem az ügy valamennyi lényeges körülményét, feltárva a szerződést kötő felek szándékát, továbbá értékelve a szerződéssel elért, megvalósítani kívánt célt is. A jóerkölcs olyan társadalmi kategória, amelynek vizsgálatakor a bíróság absztrakció útján a társadalomban általánosan elfogadott erkölcsi normák, értékítélet alapján minősíti az egyedi szerződéseket. Következésképpen nem a szerződést kötő felek érdeksérelmét, az egyes szerződő felek konkrét joghátrányát kell értékelni, hanem a jogügylet egészének társadalmi megítélését.” Vö.: BH 2019. 77.

³⁸ Ptk. 7:19.§ (3) bekezdés

érdekeit hordozó/érvényesítő tag, vezető tisztségviselő, képviselő, felügyelőbizottsági tag vagy munkavállaló közreműködőként való eljárása a jogi személynek rendelt juttatást szintén érvénytelenné teszi. Mindez az jelenti, hogy ha a jogi személy javára kifejtett ráhatás, mint tisztességtelen befolyásolás bizonyítása sikertelen is, a Ptk. 7:19.§ (4) bekezdése alapján az mégis érvénytelen, kivéve, ha a végrendeletet vagy annak vonatkozó részét saját kezűleg írta.

A két szabály közötti eltérést – valószínűleg a tisztességtelen befolyásolás bizonyítási nehézségeiből fakadóan – fokozatbeli különbségként ragadja meg a bírói gyakorlat. *„A Ptk. 632. §-ával a törvény az örökhagyói akarat szabad, minden – a tisztességtelen befolyásolás szintjét el nem érő – ráhatástól is mentes kinyilvánítását kívánta biztosítani, mégpedig elsősorban a juttatásban részesülő személlyel, másodsorban annak hozzátartozójával szemben.”*³⁹

Ezzel szemben helyesebbnek érezzük Weiss Emília meglátását, aki szerint a közreműködőre irányadó szabályt a bírói gyakorlat egyenesen úgy kezeli, mint megdönthetetlen vélelmet, *„hogy pusztán a végrendelet leírása, vagy akár az örökhagyói akarat megfelelő formába öntése, ha azt az öröklésben érdekelt személy végzi, akadályozza az örökhagyói akarat szabad, befolyásolástól mentes alakulását.”*⁴⁰ A közreműködőre irányadó szabály ilyen formában az örökhagyó befolyásmentes akaratnyilvánítását védő formális szabály, amely viszont nem enged semmilyen irányban mérlegelési lehetőséget sem, érvényesülése feltétlen. A közreműködői minőség megállapításához elegendő, hogy tevékenysége a végrendelet tartalmának érdemi befolyásolására nyújtson lehetőséget, nem szükséges, hogy ez a befolyásolás meg is valósuljon.

Tanulmányos ezért a Fővárosi Ítéltábla 1.Pf.20.223/2013/14. számú döntése, amely rávilágított arra, hogy bár az örökös adott mintát az örökhagyónak a végrendelete elkészítéséhez, azonban az örökhagyó végintézkedési szándéka már előzetesen rögzült, ő kérte meg erre az örökös. Az örökös olyan végrendelet megtételében segédkezett tehát, amely az örökhagyó saját akaratelhatározásával volt egyező tartalmú.⁴¹ Magatartása így nem minősülhet tisztességtelen befolyásolásnak sem és a végrendelet sajátkézzel írt volta a közreműködő javára tett juttatás érvénytelenségét is kizárja.

A jelenlegi bírói gyakorlat egyöntetű abban a kérdésben, hogy öröklési szerződés esetében nem alkalmazható a közreműködő javára szóló juttatást érvénytelenítő szabály. Hiszen a szerződés mind a két szerződő fél akaratát hordozza, helytelen volna az örökös hozzátartozójának tanúkénti eljárását ez okból kizárni. *„Az öröklési szerződés esetében viszont nemcsak az örökhagyó akaratának érvényre juttatását kell védeni, hiszen a szerződés az örökhagyó és a szerződéses örökös egybehangzó akaratnyilvánításával jön létre, akik mindkettőjük érdekeit érvényesítve határozzák meg a szerződés tartalmát, és annak megkötésénél együttműködni kötelesek.”*⁴²

³⁹ Vö. BH 2000.494.; BH 1998.176.

⁴⁰ WEISS Emília: A Ptk. öröklési jogi könyvének koncepciója, *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2001/6., 16-28. o.

⁴¹ A bírói gyakorlatban visszatérően jelentkezik a kényszerített, diktált, minta alapján leírt illetve átmásolt végrendeletek érvénytelenségére hivatkozás. Jellemzően ez önmagában még nem elegendő a tisztességtelen befolyásolás bizonyításához.

⁴² BH 2002. 269.

Viszont ezáltal a végintézkedések ezen csoportjánál az örökhagyó akaratszabadságát védő egyik eszköz teljes egészében kiesik.

Végezetül, a végakarát tisztességtelen befolyásolása nemcsak érvénytelenséghez vezető tényállásban jelentkezhethet, hanem az öröklésből való kiesést is eredményezheti, a magatartást tanúsító örökös érdemtelenége alapján: "aki szándékos eljárásával az örökhagyó végakarátának szabad nyilvánítását megakadályozta, a végakarát érvényesítését megghiúsította vagy ezek valamelyikét megkísérelte".⁴³ A felperes keresetében a tisztességtelen befolyásolás mellett az érdemtelenesre is hivatkozhat. E hivatkozást önmagában azonban a bíróság nem tekintheti a végrendelet megtámadásának, a végrendelet érvénytelenségét csak kifejezetten érvényesített megtámadási ok alapján állapíthatja meg.

5. Zárszó gyanánt

A tisztességtelen befolyásolás a jó erkölcsbe ütköző magatartást szankcionáló speciális, a jelenleg hatályos magyar jogban kizárólag az öröklési jog területére korlátozódó érvénytelenségi ok. Mint érvénytelenségi ok specialitását egyrészt a végrendelet megtámadására vonatkozó szabályok szolgáltatják, másrészt az a körülmény, hogy az örökhagyói végakarát tisztességtelen befolyásolását rendkívül nehéz bizonyítani. Harmadrészt nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy a végintézkedési szabadság tiszteletben tartása is megfontoltságra inti az ítélező bírót.

Ezenkívül, még a kellő részletességgel feltárt tényállás mellett is sokszor jelentős kihívást jelent a bírónak abban a kérdésben döntenie, vajon a befolyásolás valóban olyan mértékű, illetve jellegű, amely a társadalom negatív értékelését kiváltja. A jó erkölcs időben és térben változó követelménye a tisztességtelen befolyásolás tényállásán keresztül is átszövi a jog világát, amely a bírót értékelésre és állásfoglalásra kényszeríti. Olyan körülmények mérlegelésére, mint például az örökhagyó befolyásolható, kiszolgáltatott helyzete, az egyes szakmai etikai szabályok rigorózussága, a tisztességtelen befolyásolás, mint magatartás aktív vagy passzív természete, az örökhagyó és a befolyásoló személy közötti speciális kapcsolat.

Irodalomjegyzék

- ANKA Tibor: Végintézkedésen alapuló öröklés. in: *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja* (szerk.: Osztoivits András), IV. kötet, Budapest, Opten Kiadó, 2014
- ASZTALOS László: *A polgári jogi szankció*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1966
- BACSÓ Jenő – PALLÓSI Gizella – SÓTH Lászlóné – SZOLCSÁNSZKY Vilmos: *Az öröklési jog kézikönyve*, KJK, Budapest, 1984

---

⁴³ Ptk. 7:6.§ (1) bekezdés, b) pont

-
- GELLÉRT György: A végrendelet érvénytelensége és hatálytalansága, in: *A Polgári Törvénykönyv Magyarázata* (szerk.: Gellért György) II. kötet, KJK-Kerszöv, Budapest, 2004
  - KRÁLIK Lajos: A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének 991.§-ához: Az illetlen befolyás. *Magyar Jogász Egyleti Értekezések*, XXI. kötet, 1901/3., Budapest, Franklin Nyomda, 71-92. o.
  - LÁBADY Tamás: *A magyar magánjog (polgári jog) általános része*, Dialóg Campus, Budapest – Pécs, 1997
  - LESZKOVEN László: A polgári jog alapelvei, in: *Civilisztika I.* (szerk.: Barzó Tímea – Papp Tekla) Dialóg Campus, Budapest, 2018
  - MENYHÁRD Attila: *A jó erkölcsbe ütköző szerződések*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2004
  - PESCHKA Vilmos: *Az etika vonzásában. Jogelméleti problémák az etika aspektusából* - Jogtudományi értekezések, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980
  - POKOL Béla: Jog és morál, *Acta Universitatis Szegediensis: forum: acta juridica et politica*, 2011/2., 109-155. o.
  - SÓTH Lászlóné: *Végintézkedések*, HVG-ORAC, Budapest, 2001
  - VILÁGHY Miklós: *Öröklési jog*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1994
  - WEISS Emília: A Ptk. öröklési jogi könyvének koncepciója, *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2001/6., 16-28. o.
  - WEISS Emília: Az öröklési szerződés – az öröklési jog és a szerződési jog határán, *Közjegyzők Közlönye*, 1997/4., 2-7. o.
-
-